

RAKVERE MASSIMÕRV

Leidsin uulitsa nurkedelt komandandi allkirjaga kuulutuse, et punaste ohvriks langenud kodenikkude hauad 17. jaanuari hommikul lahti võetakse, kust omaksed surnukehad võivad ära tuua.

Nimetatud päeva hommikul oli aegsasti umbes tuhandete arvuline inimeste-hulk linna äärde karjamaale värskelt üleskaevatud mullaplatside ümber kogunud.

Komandant piiras Omakaitseliidu meestega hauad ümber, et rahvas mitte peale ei tungiks. Hommikuae vihm oli lume ära sulatanud, mille läbi haudade ümbrusesse õige kohutav pilt esines. Igal pool kokku jooksnud ja tarretanud veri, mille sees purustatud mütsid, riideräbalad, inimeste peajude kogud ja pealuutükid ühes juustega. Juba see andis aimata, missugust piilt lahtivõetud hauad esitavad.

Üheks hauaks olid rõõvlid niisuguse augu valinud, kuhu endistel aegadel linna pühkmed ja isegi väljakäigukohtade mustus oli heidetud, vist küll sel leparast, et oma ohvrite surnukehasid alandada ja teotada. Mõrtsukate mõtte vennad ja kaassüüdlased 14 meest vangidena võtsid esimese haua lahti, millest 16 surnukeha hauakaldale välja võeti ja päevapiltline ülesvõte tehti.

Müüd järgnes soppaagus oleva haua lahtivõtmine, mille kaldal kohalik õpetaja Valter Pauker kaassurmaminejaid lühikese kõnega ette valmistanud, ka enese tapjate eest palvet tehes, et Issand nendele andeks annaks, sest nad ei tea, mis nad teevad, pärast haua ära õnnistatud, siis matmisõnend ära lugenud ja ühes kirikulaulu «Las ma läen» laulma hakanud. Teise selmi lõpus on nende peale hootuli avatud. Õpetaja talitus on laskjatele nii suurt löbu sünnitanud, et nende metsik naer linna Peetri uulitsasse ära kuulnud.

18. jaanuari hommikul oli veel suurem inimeste hulk ilmunud. Tuli ju siis kõige suurem ühishaud avamiseks. Vangidest avajate seas oli Tartu uulitsast keegi majadeomanik ja Porkuni valla Assamalla kooliõpetaja Lemmendik, kes punastele ustav seltsiline ja ohvrite otsija on olnud. Haud oli umbes paar sülda pikk ja kuus jalga sügav, mis maapinnani surnukehadega täidetud ja õhukese mulla korrage oli kaetud.

Nii leiti kõigest kolmest hauast kokku 82 inimest, kellest 12 tundmataks jäid. Kõige selle kogupildi peale vaadates peab küll ütleva, et punased siin kõik inimsuse olid kaotanud, oma viha ja kättemaksimist viimase kraadini avaldanud. Surnukehad olid kuni ihupesuni paljaks rõõvitud ja enamaste kõigil saapad ära võetud. 33 surnukehal olid pealuud puruks peksitud, nii et pead nagu laua tükid keha otses rippusid. Peale kuulihaavade olid suurem osa püssifikudede rinnust ja kehast läbi torgitud, ja sisikonnad laiali puistatud, jala- ja käeluud katki murtud.

Rakvere kaupmehe Bocki kohta töendasid arstid, et see elavalt hauda on visatud, kus ta lämmatusesse surnud. Väliseid haavu ta keha küljes ei leitud.

Kuidas neid on hukatud, seda lasen viimasest hauast ära pääsenud kohalist majaomanikku A. Mundströmi ennast kõnelede:

«Reede õhtul, 11. jaanuaril kell 4 viidi meid, 56 inimest, linna karjamaale valmiskaevatud augu äärde, seati seal pooled meist augu juurde, kellede seas kuus naisterahvast oli. Neid tahteti kõige enne surmata, sest nad kisendasid ja palusid nii südantlõhestavalt, et ka laskjad seda enam ei võinud kuulda. Üks naisterahvas püüdis põgeneda ja jooksis juba parkümmend sammu edasi, kui talle hootuli järele saadeti. Ta langes kisendades haavatuna maha, siis veeti ta jalgupidi hauda, kuhu viis meest talle järele kargasid, tema peale laskisid ja teda jalgadega seni tagusid, kuni ta vaikis.

S siis avati hootuli teiste peale, keda auku visati ja seal püssipäradega ja tikkudega surmati ja jalgadega nende otsas sõtkuti. Umbes pool tundi läks ära, kuni hauas kõik vaikseks jäi. Müüd seati viimane osa, kelle seas ka mina olin, augu äärele ja algas laskmine umbes viie sammu kauguselt. Ma kuulsin pauku ja nägin, et mu kõrvalt naaber maha langes. Rohkem ma enam ei kuulnud ega näinud.

Hauas ärkasin ma minestusest üles ja tundsin, et midagi rasket mu rinnal peal lasus. Päeva sündmus tuli mulle meelde ja ma tundsin, et olen hauas surnute seas. Elumärki ei võinud ma enesest anda, sest veht seisid alles haua kaldal.

Vahi juure ilmus keegi naisterahvas ja küsis:

«Palju raisku on tänases hauas?»

Vastati: «56.»

«Kes sa kõigeks ööks siin valvama jääd?» küsis naisterahvas.

«Ega neid kuradi raisku keegi siit varastama ei tule,» vastas vaht ja ma kuulsin, et nad mõlemad ära läksid.

Ettevaatlikult lükkasin ma surnu enese pealt ära ja ajasin istukile. Kõik oli vagune. Püüdsin püsti tõusta, aga jalad olid kanged. Ronisin haua ääres kasvava kase juure ja ajasin selle najale püsti. Kui juba jalgu võisin liigutada, siis tundsin, et ma mitte haavatud ei ole ja tulin metsa ja kõrvaliste uulitsate kaudu Prii uulitsasse oma koju. Enne mahalaskmist riisuti paremad riided ja saapad ohvrite juurest ära ja laoti selbe jaoks sinna toodud ree peale.»

Nii kõneles A. Mundström, kelle käest ma teateid otsima läksin, kes aga ise külmetamise ja hirmu tagajärjel raskesti kopsupõletikus haige on. Tema teada oli 56 inimest hukkamispöigale viidud, kuni hauast 50 surnukeha leidsin, siis võib arvata, et veel teistsigi õnnelapsi oli, kes surmast pääsesid, aga haiguse ehk hirmu põhjusel välja ilmuda ei julge.